

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi M.M. o wznowienie postępowania
zakończonym prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym
Sądu Okręgowego M.M. w [...] z dnia 4 września 2014 r.,
sygn. akt I Nc .../14
w sprawie z powództwa J. M.
przeciwko M. M.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 listopada 2016 r.,
zażalenia skarżącego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 14 czerwca 2016 r., sygn. akt I ACz .../16,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Pozwany w dniu 27 kwietnia 2016 r. wystąpił do Sądu Apelacyjnego w [...], ze skargą o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy M.M. z dnia 4 września 2014 r., II Nc .../14, którym nakazano mu zapłacić powodowi J. M. kwotę 50 744,35 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5 marca 2010 r. i kwotę 18 000 dolarów USA, oraz koszty postępowania. Domagał się wznowienia tego postępowania i oddalenia powództwa w całości. Podniósł, że wobec nieprawidłowego doręczenia nakazu zapłaty został pozbawiony możliwości działania (art. 401 pkt 2 k.p.c.).

W sprawie postanowieniem z dnia 19 sierpnia 2015 r. Sąd pierwszej instancji odrzucił sprzeciw pozwanego M.M. od tego nakazu zapłaty z dnia 4 września 2014 r. Zażalenie skarżącego na to orzeczenie zostało oddalone przez Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 29 lutego 2016 r., I ACz .../15.

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z dnia 14 czerwca 2016 r., skargę odrzucił, wyrażając pogląd, że jest ona niedopuszczalna, gdyż dopiero wydane w sprawie prawomocne postanowienie z dnia 29 lutego 2016 r., I ACz .../15, kończyło postępowanie w sprawie, jednak nie jest ono merytorycznym rozstrzygnięciem, a zatem wniesiony przez skarżącego środek zaskarżenia mu nie przysługuje. Wskazał także, że skarga nie została oparta na ustawowej podstawie. Przypomniał, że podlega ona odrzuceniu, gdy ta w rzeczywistości nie występuje, choć wnoszący powołał się formalnie na jej istnienie. Podniósł również, że pozwany wniósł zażalenie, a więc jego zdaniem przed uprawomocnieniem się nakazu zapłaty, niemożność działania ustała.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący wniósł skargę o wznowienie postępowania nie od postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 29 lutego 2016 r. I ACz ...7/15, którym zostało oddalone jego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 19 sierpnia 2015 r., odrzucające sprzeciw od nakazu zapłaty z dnia 4 września 2014 r., II Nc .../14, lecz od tego nakazu zapłaty. We współczesnej literaturze i judykaturze przyjmuje

się jednolicie że skarga o wznowienie postępowania przysługuje od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego zarówno w postępowaniu nakazowym, jak i upominawczym (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1973 r., I CZ 152/72, OSNCP 1973, nr 7-8, poz. 143). W obecnym stanie prawnym pogląd ten ma normatywne oparcie w regulacji zawartej w art. 353² k.p.c.

Skoro pozwany wystąpił, ze skargą do Sądu Apelacyjnego w pierwszej kolejności należało rozważyć, czy był on właściwy do jej rozpoznania. Do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie. W rezultacie regulacja właściwości sądu dla skargi o wznowienie jest tak ukształtowania, że nie jest ona środkiem o charakterze dewolutywnym. Sąd pierwszej instancji jest właściwy w tym wypadku do rozpoznania skargi w sytuacji, w której podana w skardze przyczyna nieważności miała wystąpić w pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji nie rozpoznawał apelacji od merytorycznego orzeczenia. W sprawie więc właściwym do rozpoznania skargi był Sąd Okręgowy. Właściwość określona w art. 405 k.p.c. ma charakter obligatoryjny i nie może być wyłączona drodze umowy stron (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1933 r., C II 7/33. Zb. Orz 1934, nr 4, poz. 241 i uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2006 r., III CZP 46/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 69). Sąd Apelacyjny powinien więc przekazać skargę do rozpoznania według właściwości Sądowi Okręgowemu.

Pozbawienie możliwości działania stanowi podstawę wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku w omawianym wypadku nakazu zapłaty (co nastąpiło według stanowiska Sądów *meriti* w dniu 13 października 2014 r.) niemożność działania nie ustała. Uregulowanie zawarte w art. 401 pkt 2 zd. drugie k.p.c. należy rozumieć w ten sposób, że ustanie niemożności działania miało spowodować, że strona mogła przed uprawomocnieniem się orzeczenia podnieść kwestię jej wcześniejszego pozbawienia możliwości działania. Dodać należy, że odrzucenie wniesionego środka zaskarżenia nie ma wpływu na chwilę uprawomocnienia się orzeczenia. Innymi słowy jeżeli środek zaskarżenia zostanie odrzucony (w sprawie sprzeciw od nakazu zapłaty), orzeczenie uprawomocnia się z taką chwilą, jakby środek ten nigdy nie został wniesiony

(por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1993 r., I CRN 19/93, OSNCP 1993, nr 11, poz. 205 i z dnia 26 września 1996 r., III CKU 3/96, OSNC 1997, nr 2, poz. 22).

Skarżący zapoznał się z aktami sprawy w Sądzie Okręgowym M.M. w dniu 15 października 2014 r. i wtedy potwierdził odbiór awizowanej przesyłki, tj. przedmiotowego nakazu zapłaty II Nc .../14 wraz z odpisem pozwu, a więc miało to miejsce już po jego uprawomocnieniu. W tym stanie rzeczy odpowiedź, czy skarga została oparta na ustawowej podstawie zależała od stwierdzenia, czy doręczenie zastępcze było skuteczne.

Trzeba przy tym mieć na uwadze, że w judykaturze od dawna przyjmuje się, że przy doręczeniu nakazu zapłaty należy rygorystycznie przestrzegać przepisy o doręczeniach, np. bez znaczenia dla biegu terminu do złożenia sprzeciwu jest, że pozwany dowiedział się w inny sposób o jego wydaniu (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 1964 r., II CZ 79/64, OSNCP 1965, nr 7-8, poz. 132 i z dnia 19 grudnia 1963, II CZ 134/63, OSNCP 1965, nr 1, poz. 5). O ile uzasadnione jest korzystanie z art. 139 § 1 k.p.c. przy kolejnych doręczeniach pism sądowych (a więc w sytuacji, gdy strona wie o sprawie sądowej), o tyle konieczne jest zachowanie szczególnej ostrożności w sięganiu do zastępczego doręczenia przy kierowaniu do strony pierwszego pisma sądowego, a tym bardziej, gdy doręcza się pozwanemu odpis pozwu wraz z nakazem zapłaty (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 1999 r. III CKN 645/99, LEX nr 645/99). Poza tym w literaturze wskazuje się także, że z nakazem zapłaty pozwanemu należy doręczyć nie tylko pozew, ale także odpisy załączników, gdyż w przeciwnym wypadku pozwany byłby pozbawiony możliwości obrony swych praw.

Z tych względów przy doręczeniu nakazu zapłaty należy przyjąć, że doręczenie zastępcze w na podstawie art. 139 par. 1 k.p.c. jest skuteczne, gdy miejsce zamieszkania adresata (art. 126 § 2 k.p.c.) nie budzi wątpliwości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1995 r., II CRN 4/95, LEX nr 50590). Powód w pozwie nie ujawnił, że zwracał się bezskutecznie do pozwanego z wezwaniem o dobrowolne uiszczenie dochodzonych w sprawie

kwot na adres pozwanego w G., choć niewątpliwie był mu znany. W świetle nawet niespornych ujawnionych w sprawie faktów, w chwili wniesienia pozwu i doręczenia nakazu zapłaty było co najmniej wątpliwe, że powód mieszka w [...]. W takim stanie rzeczy, zwłaszcza, że w sprawie zostało wykazane, że miejscem stałego pobytu pozwanego był i jest G., a nie W. (por. k. 159), należało dojść do wniosku, że zastępcze doręczenie nakazu zapłaty na adres w [...] nie było skuteczne. Pośrednio także za zamieszkiwaniem pozwanego w tamtym czasie w G., oprócz jego twierdzeń i przedłożonych dokumentów prywatnych przemawiało pośrednio zaświadczenie z dnia 15 października 2014 r. o jego zameldowaniu na pobyt stały w G. (por. k. 24 akt II Nc .../14).

Pamiętać należy, że „mieszkanie” w rozumieniu art. 135 k.p.c. stanowi konkretyzację miejsca zamieszkania, o którym mowa w art. 126 § 2 k.p.c. i ustalając je należy odwołać według ustalonej praktyki do ogólnej definicji zawartej w art. 25 k.c., wskazującej na kumulatywne spełnienie się przesłanki subiektywnej (zamiaru stałego pobytu) i obiektywnego przebywania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2004 r., IV CK 64/03. M. Praw. 2007, nr 10, s. 563). Należy przy tym pamiętać, że podstawowym warunkiem skuteczności zastępczego doręczenia jest, aby adresat mieszkał rzeczywiście pod wskazanym przez przeciwnika adresem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 1998 r., I CKU 32/98, Rzeczpospolita 1999, nr 54, s. 16 i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2016 r., II UZ 38/15, LEX nr 1984689 oraz z dnia 18 marca 2009 r., IV CNP 87/08, LEX nr 603176).

W art. 401 pkt 2 k.p.c. chodzi o takie pozbawienie strony możliwości działania, które utożsamiane jest z podstawą nieważności postępowania określoną w art. 379 pkt 5 k.p.c., a więc gdy znalazła się ona w takiej sytuacji, która uniemożliwiła - wbrew jej woli - popieranie przed sądem dochodzonych żądań lub obronę przed zarzutami strony przeciwnej. Przepisy o doręczeniach mają charakter obligatoryjny i wyłączają swobodę w tym zakresie. Nie można więc uznać doręczenia za skutecznie dokonane, jeżeli nie nastąpiło według reguł przewidzianych w art. 131 i następnych Kodeksu postępowania cywilnego. Skoro więc w pozwie nie oznaczono rzeczywistego miejsca zamieszkania pozwanego (obraza art. 126 § 2 k.p.c.), a nakaz zapłaty doręczono w sposób

zstępczy na adres, pod którym pozwany nie mieszkał (naruszenie art. 139 § 1 k.p.c.), i w okolicznościach sprawy wpłynęło to na jego uprawomocnienie się, pomimo że następnie skarżący usiłował bronić swych praw po uzyskaniu o nim wiadomości, to brak podstaw do oceny, że skarga nie została oparta na ustawowej podstawie.

Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nakładają na powoda obowiązek wskazania miejsca zamieszkania pozwanej osoby fizycznej (art. 130 § 2 k.p.c.), a jako wymaganie minimalne - wskazania miejsca pobytu (art. 143 k.p.c.). Nie można zwolnić strony powodowej od wykonania tych obowiązków przez stwarzanie fikcji doręczenia w trybie art. 139 § 1 k.p.c., mimo że strona pod wskazanym adresem nie mieszka i stale nie przebywa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2000 r., V CKN 1494/00, LEX nr 532366)

Z tych względów na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁶ k.p.c. orzeczono, jak w sentencji.

jw

kc